

Bilaga till: Proposition 4 - Åsiktsutveckling inom forskarutbildningsfrågor

Röd = radera

Gul = tillägg

SFS ställningstagande:

Högre utbildnings omfattning, utbud,
finansiering och antagning

Antagen av fullmäktige 2020

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
2. Omfattning	2
2.1 Högre utbildnings kvantitet och kvalitet	2
2.2 Akademinns särart och avgränsning	3
3. Utbud	4
3.1 Överblick över utbildningsutbudet	4
3.2 Mångfald i utbildningsutbudet	4
3.3 Principer för vilka utbildningar som ges var	4
3.4 Finansiering av Massive Open Online Courses	5
4. Styrning av utbildningens omfattning och utbud	5
4.1 Statlig styrning av utbildningens omfattning och utbud	5
4.2 Lärosätenas styrning av utbildningens omfattning och utbud	6
5. Resurstilldelning	7
5.1 Ersätt utbildningens kostnadskrav	7
5.2 Ett hållbart och långsiktigt resurstilldelningssystem	7
6. Tillträde till högre utbildning	8
6.1 Behörighet till högre utbildning	8
6.2 Urval till högre utbildning	9

Högre utbildnings omfattning, utbud, finansiering och antagning

1. Inledning

Detta ställningstagande är ett åsiktsdokument underordnat Sveriges förenade studentkårers (SFS) principprogram vars syfte är att tydliggöra SFS åsikter i specifika frågor. Ställningstagandet ska vara vägledande för SFS förtroendevalda och kansli. SFS ställningstagande: högre utbildnings omfattning, utbud, finansiering och antagning redovisar SFS åsikter kring den högre utbildningens dimensionering, vilket innefattar utbildningens omfattning och utbud, samt hur dimensioneringen styrs och finansieras. Dokumentet innehåller också SFS åsikter rörande tillträde till högre utbildning. Med student avses i dokumentet studenter inom utbildning på grund- och avancerad nivå samt forskarutbildning, om inget annat anges.

2. Omfattning

Det här avsnittet behandlar omfattningen av högre utbildning vilket innefattar hur stort det totala antalet utbildningsplatser är. dokumentet används utbildningsplats som synonym för den officiella beteckningen "studieplats" för att beskriva hur många studenter som kan antas till en utbildning. Avsnittet beskriver också gränserna mellan högre utbildning och andra utbildningsformer.

2.1 Högre utbildnings kvantitet och kvalitet

SFS anser att antalet utbildningsplatser inom högre utbildning ska styras så att alla sökande som är kvalificerade kan få plats att studera. SFS anser att antalet utbildningsplatser inom högre utbildning ska styras så att alla sökande som är kvalificerade kan få plats att studera på grund- och avancerad nivå. Det innebär att det totala antalet utbildningsplatser för alla utbildningar ska motsvara antalet kvalificerade sökande, såvida utbildningarna håller hög kvalitet. Alla ska alltså kunna få en utbildningsplats, men inte garanterat på förstahandsvalet. Antalet utbildningsplatser på forskarnivå ska anpassas efter såväl akademins eget behov som samhällets behov.

För att kunna nå den målsättningen krävs en långsiktig planering på både nationell nivå och på lärosätetsnivå, som lever upp till den höga grad av frihet som SFS anser att akademien måste ha. Det krävs en flexibilitet i anslagen till högre utbildning eftersom utbildningsplatser inom olika utbildningar kostar olika mycket. Det totala antalet utbildningsplatser ska inte bli färre bara för att fler studenter väljer en utbildning som kostar mer. SFS anser att absoluta kvantitativa mål, som att ett visst antal

utbildningsplatser ska finnas, eller proportionerliga mål, som att en viss andel av befolkningen ska studera, inte ska vara styrande för utbudet av högre utbildning. Istället bör utbildningsanslaget kontinuerligt justeras för att så väl som möjligt möta den totala efterfrågan från de som söker sig till högre utbildning.

SFS anser att all utbildning ska hålla hög kvalitet vare sig en utbildning har ett högt eller lågt antal platser. Ett visst antal platser inom en utbildning ska inte vara en förutsättning för lärosätet att kunna ge en utbildning av hög kvalitet utan det är hur utbildningen struktureras i förhållande till antalet platser som säkerställer att alla utbildningar, oavsett antalet platser, har förutsättning hålla hög kvalitet.

Utbytet mellan **grundutbildning** **utbildning** och forskning, så kallad forskningsanknytning, är centralt inom akademien och för utbildningskvaliteten. SFS anser att ett lärosäte endast skall kunna utöka antalet utbildningsplatser inom en efterfrågad utbildning om god forskningsanknytning fortfarande kan garanteras. Det är därför viktigt att miljöer med stark efterfrågan på utbildning har förutsättningar för att forskning skall kunna bedrivas för att inte en obalans ska uppstå mellan utbildning och forskning och därmed riskera utbildningskvaliteten.

Utbildningen får heller aldrig dimensioneras så att andra aspekter av en högkvalitativ utbildning blir lidande. **Den högskolepedagogiska kompetensen hos undervisande lärare får aldrig klassas som sekundär till exempelvis en enskild lärares forskning. Den högskolepedagogiska kompetensen hos undervisande lärare och handledare får aldrig klassas som sekundär till exempelvis en enskild lärares forskning.**

2.2 Akademiens särart och avgränsning

Värdet av en utbildning ligger i utbildningens användbarhet för individen. En del utbildningar blir mer användbara genom att vara akademiska, medan andra inte blir det. En akademisk utbildning särskiljer sig från andra eftergymnasiala utbildningar genom att en akademisk utbildning ger kunskaper, färdigheter eller förmågor som enbart vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund och beprövad erfarenhet, och som utvecklas i en nära relation med forskning. En högre utbildning har också alltid en bildande funktion utöver den utbildande, och inbegriper alltid generiska kunskaper utöver de ämnesspecifika. Akademien är unik eftersom den ger samhället en långsiktig och fri kunskapsförsörjning.

En utbildning kan vara icke-akademisk av två skäl: för att den inte är avsedd att vara det, eller för att den inte genomförs på ett sätt som gör den akademisk. Till de utbildningar som inte är avsedda att vara akademiska hör basår och andra förberedande utbildningar som ger särskild behörighet. De är placerade vid lärosäten eftersom de utbildningarna gynnas av att arrangeras i samma miljö som högre utbildning. Dessa utbildningar bör inte räknas in i utbildningsbudgeten men gärna bedrivas i samverkan med den akademiska utbildningen.

Om en utbildning inte genomförs på ett sätt som gör att den har akademiska kvaliteter, ska den antingen förändras eller lyftas ur akademien. Lärosätena och staten ska noga avväga om en utbildning har ett akademiskt värde eller om den bör bedrivas inom en annan utbildningsform, till exempel yrkeshögskolan eller folkbildningen. På samma sätt bör utbildningar inom andra utbildningsformer vars användbarhet skulle öka om de tillfördes akademiska kvaliteter flyttas till akademien.

Inom samma ämnesområde kan det finnas både akademiska och icke-akademiska utbildningar. Det är positivt att individer kan välja olika typer av utbildningsformer inom ett visst ämnesområde. På så sätt förtydligas att olika typer av utbildningar (akademiska och icke-akademiska) kan vara användbara för olika individer, eftersom användbarheten utgår från individens behov.

Forskarutbildningen är den högsta nivån av akademisk utbildning. Principerna som styr utbildning på forskarnivå är på många sätt liknande de som styr utbildning på grund- och avancerad nivå, men fokus för forskarutbildningen är alltid att utbilda doktorander till att bli självständiga forskare. För att en forskarutbildning ska kunna betraktas som akademisk måste den individuella forskarstuderandes akademiska frihet värnas lika starkt för övriga forskare inom akademien.

3. Utbud

Det här avsnittet behandlar utbudet inom högre utbildning vilket innefattar vilka olika typer av utbildningar och vilka ämnesområden den högre utbildningen ska delas in i.

3.1 Överblick över utbildningsutbudet

Det är viktigt med en god överblick över det nationella utbildningsutbudet för att kunna bedöma om det behövs förändringar av utbudet. SFS anser att en myndighet ska ha i uppdrag att skapa system för överblick över utbildningsutbudet. Lärosäten ska kunna använda överblicken för att ta hänsyn till sitt nationella sammanhang när de dimensionerar sina utbildningar. SFS anser även att det ska finnas en nationell databas för de kurser som anordnas inom ramen för forskarutbildningen vid Sveriges lärosäten.

3.2 Mångfald i utbildningsutbudet

Det är av stort värde att det finns ett brett utbud av utbildning. Det ska finnas en variation av såväl ämnesområden som former av utbildning, bland annat programutbildningar och fristående kurser. En utbildning kan ha olika syften för olika studenter, till exempel kvalifikation för ett arbete eller uppdrag, vidareutbildning eller utbildning till följd av intresse. I den akademiska miljön ska det finnas möjlighet till utbyte mellan studenter som läser olika typer av utbildningar med olika syften. Det är viktigt att även förkunskapskrav och studievägledning är utformade på så vis att studenternas rörlighet inte begränsas i onödan

3.3 Principer för vilka utbildningar som ges var

Det är viktigt att lärosäten kan vara självstyrande i vilka utbildningar de väljer att ge. Därför är det också viktigt att lärosätet tar ansvar för att de utbildningar som ges är användbara och relevanta för studenten utifrån studentens situation och intressen.

För att alla människor ska ha möjlighet till ett fritt utbildningsval är varje utbildnings geografiska spridning viktigt. SFS anser därför att det ska finnas ett varierat utbildningsutbud över hela landet. Medan lärosätenas samarbete och samverkan är viktig för att uppnå en god regional tillgång av utbildningar har staten en central roll i att styra lärosätena för att uppnå detta. Denna styrning måste utgå från studenternas efterfrågan och förutsättningarna för att uppnå hög kvalitet i utbildningen. En analys över studenternas efterfrågan ska spela en central roll när lärosäten erfordras examenstillstånd. En sådan analys ska även omfatta förutsättningarna för effektivitet och kvalitet i utbildningen.

Forskarutbildning är en central del av högre utbildning precis som utbildning på grund- och avancerad nivå. För forskarutbildningens kvalitet är det nödvändigt att den är anknuten till en forskningsmiljö av hög kvalitet. Det bör finnas en bred tillgång till forskarutbildning i hela Sverige för att säkerställa en stark koppling mellan forskning, utbildning och samhället, och för att brett tillgängliggöra forskarutbildning.

3.4 Finansiering av Massive Open Online Courses

SFS ser att Massive Open Online Courses (MOOC:s) har en potential att driva den pedagogiska utvecklingen framåt, men att det inte är berättigat att ta pengar från de formella utbildningarna för att bedriva ett sådant utvecklingsarbete. Därför anser SFS att lärosäten inte ska få finansiera MOOC:s genom att ta pengar från utbildningsanslagen. SFS anser att det behövs en nationell strategi för att skapa en samsyn av hur MOOC:s ska utvecklas och finansieras.

4. Styrning av utbildningens omfattning och utbud

Det här avsnittet behandlar styrning av utbildningens omfattning och utbud. Styrning kan ske genom direkta beslut, genom utformning av regler och andra system, och genom ekonomi.

4.1 Statlig styrning av utbildningens omfattning och utbud

SFS anser att studenternas efterfrågan ska vara den viktigaste faktorn när omfattningen av svensk högre utbildning styrs. Det gäller både styrningen av den totala omfattningen av den högre utbildningen och omfattningen av enskilda utbildningar. Det är statens ansvar att möjliggöra för lärosätena att kunna anpassa sitt utbildningsutbud efter studenternas efterfrågan. Staten måste undersöka hur stor efterfrågan på högre

utbildning är, och ta hänsyn till hur dagens utbildningsutbud påverkar efterfrågan. Lärosätena måste i sin tur ta hänsyn till efterfrågan när de startar utbildningar och dimensionerar dem.

Att dimensionera samtliga utbildningar direkt utifrån deras motsvarande söktryck är en god styrningsprincip men kan vara problematiskt för att starta nya utbildningar eller upprätthålla mindre utbildningar. SFS anser därmed att upprätthålla mindre utbildningar, särskilt sådana kopplade till en viss bransch eller forskningsområde, kan vara värdefullt även om det inte alltid finns proportionellt söktryck från studenterna. Att starta nya utbildningar utifrån samhällets eller vetenskapens utveckling kan även vara viktigt. Dock ska inte utbildningar expandera eller ibland ens arrangeras om det inte visar sig finnas ett tillräckligt intresse eller om kvaliteten blir bristande. För att expandera en utbildning eller utbildningsform ter det sig därmed bättre att först öka antalet sökande för att sedan möjliggöra en expansion istället för att först skapa ett oproportionellt antal platser.

Vidare menar SFS att statens och samhällets behov naturligt möts av studenternas efterfrågan i de allra flesta fall. I de fall detta inte gäller menar SFS att åtgärder bör i första hand riktas till att öka attraktiviteten av utbildningen eller dess tillhörande yrke(n) för att på så sätt öka antalet sökande och återställa balansen. Detta istället för att exempelvis sänka utbildningsplatserna på en utbildning för att sedan öka dem på en annan på ett sätt som inte är proportionellt mot utbildningarnas motsvarande söktryck.

Det är lärosätenas ansvar att bestämma vilka forskarutbildningsplatser som ska utlysas. Forskarutbildningens dimensionering ska styras av akademins och samhällets behov av forskare. En särskilt viktig aspekt av detta är akademins långsiktighet där forskarutbildningens dimensionering bör tillfredsställa akademins behov av forskarutbildade för en högkvalitativ utbildning på grund- och avancerad nivå.

Staten ska finansiera högre utbildning så att den kan komma alla till del på lika villkor. Staten ska kunna ställa krav på utbildningen och styra utbildningens omfattning och utbud på en övergripande, nationell nivå. Styrningen ska göras öppet, i dialog med departement och lärosäten och med uttalade syften. Studentinflytandet måste ges insyn i alla forum där lärosäten styrs, till exempel myndighetsdialoger. Styrning av utbildningens omfattning och utbud ska ske genom regelverk och ekonomiska ramar för att skapa förutsägbarhet för lärosäten och studenter. Styrningen måste vara långsiktig så att lärosätena har goda förutsättningar att bedriva sin verksamhet.

Statens styrning av lärosätenas utbud ska enbart ske genom utökade prövningar av examensrätter. Prövningen ska inte bara utgå från akademiska faktorer, utan även bedömningar av utbildningens strukturella och studiesociala förutsättningar. Det innebär till exempel att den akademiska miljöns kompetens och resurser, samhällets kompetensbehov, tillgång till obligatoriska praktikplatser och studentens studiemiljö och kommunikationer ska tas hänsyn till för att få examensrätt för ett nytt utbildningsområde.

4.2 Lärosätenas styrning av utbildningens omfattning och utbud

Lärosätena ska erbjuda den utbildning studenterna efterfrågar så länge utbildningen lever upp till kriterier för akademisk utbildning. **Lärosätena ska erbjuda den utbildning på grund- och avancerad nivå som studenterna efterfrågar så länge utbildningen uppnår kriterierna för akademisk utbildning.** Lärosätena har ansvaret för att de utbildningar de ger är akademiskt relevanta och håller hög kvalitet. För att å ena sidan kunna skapa goda förutsättningar för att institutioner och studenter ska kunna planera framtiden, och å andra sidan kunna erbjuda studenterna relevanta utbildningsalternativ, ska lärosätet löpande och med god förankring utveckla och ompröva sitt utbildningsutbud. På så sätt eftersträvas en balans mellan långsiktighet och förnyelse.

SFS anser att det är lärosätenas skyldighet att säkerställa studentinflytande i lärosätets dimensionering och utbud samt ansvar att diskutera dimensioneringsfrågor med en mångfald av aktörer i samhället. SFS anser att det är lärosätenas skyldighet att säkerställa studentinflytande i lärosätets dimensionering och utbud. Utöver studentinflytande har lärosätena ett ansvar att diskutera dimensioneringsfrågor för alla nivåer av utbildning med en mångfald av aktörer i samhället. Det kan bland annat vara med ideella organisationer, näringsliv och offentlig sektor. Med bred samverkan avgör lärosätena vad som hör till högre utbildning och vad som lämnas till andra utbildningsformer. Det formella beslutet om lärosätets dimensionering och utbud ska alltid fattas av lärosätet självt för att inte riskera att hota akademins oberoende, frihet och vetenskapliga eller konstnärliga grund.

Lärosäten ska vara mycket försiktiga om de använder prognoser över samhällets eller särskilda aktörers behov som underlag för sin dimensionering. Sådana prognoser ska bara användas för de utbildningar där behovet av kompetens har visat sig vara mycket lätt att förutsäga.

5. Resurstilldelning

Det här avsnittet behandlar resurstilldelning vilket innefattar hur dimensioneringen av högre utbildning ska finansieras. Resurstilldelningen handlar om hur utbildningarna bekostas och hur mycket resurser olika utbildningar ska få men också om hur staten ger lärosäten pengar och hur lärosäten använder pengarna.

5.1 Ersätt utbildningens kostnadskrav

SFS anser att resurstilldelningssystemet ska vara utformat så att ersättningen för utbildningen motsvarar utbildningens kostnadskrav för att den ska hålla hög kvalitet. SFS ställer sig bakom en resurstilldelning som i hög utsträckning är deltagandebaserad snarare än prestationsbaserad. På så vis drabbas inte lärosätet och studentgruppen som helhet inom en utbildning om vissa studenter inte skulle bli godkända på utbildningen,

och lärosätets ersättning för utbildningen överensstämmer bättre med den faktiska kostnaden för att utbilda en student. Det skulle också minska ekonomiska incitament till överintag. Ett prestationsbaserat system riskerar att över tid minska de krav som ställs på studenterna inom utbildningens examination vilket i sin tur riskerar leda till mindre stöd för studenterna eftersom förväntningarna på dem är lägre. Detta leder i sin tur till en sänkt utbildningskvalitet som riskerar att ytterligare sänka de krav som ställs vilket leder till en ond spiral.

Befintliga utbildningar ska inte bli lidande av förändringar i resurstilldelningssystemet och av denna anledning kan övergångsregler vid förändring i resurstilldelningssystem behövas. Utbildning som sker i samarbete med externa aktörer får inte leda till urholkning av utbildningsmedel. När det gäller forskarutbildning ska lärosäten avsätta så mycket medel att doktorandernas utbildningsmiljö och utbildning är säkrad så länge studierna pågår.

För forskarutbildningens finansiering är det centralt att lärosätena har resurser att dimensionera forskarutbildning utifrån de principer som beskrivs i detta ställningstagande. Lärosätena ska inte vara beroende av extern finansiering för att upprätthålla en nödvändig omfattning på forskarutbildningen.

5.2 Ett hållbart och långsiktigt resurstilldelningssystem

Högre utbildning är beroende av ekonomisk långsiktighet för att kunna sätta utbildningskvalitet i centrum. Framtida urholkning av anslagen måste förhindras. Det får därför inte finnas några krav på produktivitetsökning och pris- och löneomräkningen måste motsvara den faktiska kostnadsökningen. För att ytterligare motverka urholkningen av resurser till högre utbildning bör statliga bolag och myndigheter vars främsta syfte är att tillhandahålla varor och tjänster till lärosäten primärt göra det som en service för att underlätta lärosätenas verksamhet. Detta innebär att de inte ska få göra oskäligt överskott på de varor och tjänster som tillhandahålls. Dessutom måste en finansieringsprincip som innebär att staten inte kan ge lärosäten nya uppdrag utan att öka resurstilldelningen omfatta all verksamhet vid lärosätena. På så vis kan nya uppdrag ges till lärosätena utan att deras ekonomiska planering äventyras.

6. Tillträde till högre utbildning

Det här avsnittet behandlar tillträdesfrågor vilket innefattar hur studenter antas till högre utbildning. Tillträdessystemet gör skillnad på frågor om behörighet och frågor om urval. Behörighet handlar om vilka kvalifikationer en person måste ha för att kunna antas till en utbildning. Urval handlar om vilka av de behöriga sökande som antas till utbildningen. Inom urvalssystemet finns olika urvalsinstrument som till exempel betyg, högskoleprov och alternativa antagningsformer.

6.1 Behörighet till högre utbildning

Behörighetsnivån för en högre utbildning måste kunna motiveras utifrån vad som krävs för att kunna tillgodogöra sig utbildningen. Kraven för behörighet ska vara helt nödvändiga, vilket betyder att de ska kunna motiveras utifrån utbildningens mål och innehåll. Kraven ska utformas som uppnådda lärandemål, och vara meningsfulla i förhållande till utbildningens innehåll. Till exempel ska krav på en viss typ av examensarbete eller avgifter inte förekomma, eftersom formen inte i sig utgör en kompetens. Arbetslivserfarenhet får endast användas som behörighetskrav i specifika fall. Lämplighetsprövningar ska i normalfallet inte förekomma eftersom de inte är rättssäkra och riskerar att hindra personer med rätt förkunskaper från att studera. Istället ska urvalet göras utifrån den sökandes kunskaper och färdigheter. Utbildningen ska ge förutsättningar för alla behöriga sökanden att uppfylla utbildningens mål utifrån förkunskapskraven.

Behörighetskrav ska beskrivas i termer av grundläggande och särskild behörighet. Utgångspunkten är att all högre utbildning kräver grundläggande behörighet vilket innebär att en presumtiv student ska ha godkänt betyg i ett antal särskilda gymnasiekurser eller ha bedömts inneha motsvarande kompetens. Vid sidan av grundläggande behörighet kan det finnas utbildningar som kräver särskild behörighet vilket är ytterligare kompetenskrav utöver den grundläggande behörigheten. Särskild behörighet ska beskrivas i områdesbehörigheter för att sökande lätt ska kunna överblicka behörighetskraven.

SFS anser att alla som har rätt kompetens ska få tillträde till högre utbildning, oavsett vilket utbildningssystem en har studerat inom och oavsett om en haft möjlighet att studera inom högre utbildning. Alla sökande ska ha rätt att få formella utbildningsmeriter, till exempel utländska betyg, validerade för att bli behöriga till svensk högre utbildning. Alla sökande ska också berättigas en bedömning av deras reella kompetens (det vill säga kompetens från arbetsliv, icke-formell utbildning och informellt lärande) och om kompetensen motsvarar grundläggande eller särskild behörighet. Bedömningarna ska uttryckas så att de kan användas till att söka olika utbildningar inom det ordinarie antagningssystemet. Därför ska det också finnas rättssäkra nationella kriterier och rutiner för bedömning av reell kompetens.

Den grundläggande behörighetsnivån ska harmoniseras med examensmålen för gymnasiets samtliga program. SFS anser att det är statens ansvar att utbildningskedjan hänger ihop och att det inte uppstår glapp mellan utbildning på gymnasial nivå och högre utbildning. Även om inte alla gymnasieutbildningar behöver ge alla områdesbehörigheter ska alla gymnasieprogram ge grundläggande behörighet. Annars kan studenters gymnasieval utestänga dem från högre utbildning med konsekvenser för akademins öppenhet och representativitet.

SFS anser att behörighetskraven på avancerad nivå ska vara utformade så att sökande med olika kandidatutbildningar kan antas, om inte specifika förkunskaper krävs. Det innebär att en examen på grundläggande nivå i normalfallet bör ge behörighet till

program på avancerad nivå även inom närliggande ämnesområden där studenterna har tillräckliga förkunskaper för att klara av utbildningen. Behörigheten till avancerad nivå ska spegla att kunskaper och färdigheter inom högre utbildning ska vara generella.

Den som har avlagt examen på avancerad nivå eller har motsvarande kvalifikationer ska vara behörig att söka forskarutbildning inom sitt ämnesområde. Eftersom forskarutbildning i normalfallet också är en tjänst och den som antas till forskarutbildning normalt ska anställas, måste antagningen också pröva om den sökande uppfyller kraven för en doktorandtjänst. Doktorandplatser måste utlysas öppet och bedömning ske mot en tydlig beskrivning av programmet och tjänsten. Det ska vid utlysning av forskartjänst alltid vara tydligt om tjänsten avser en licentiatexamen eller doktorsexamen.

SFS anser att en behörighetsgivande förutbildning, till exempel ett basår, ska kunna ge en garanterad plats vid någon av de utbildningar som förutbildningen ger behörighet till. Behörighetsgivande förutbildning är ett viktigt verktyg för att bredda rekryteringen till vissa utbildningar.

6.2 Urval till högre utbildning

Urvalssystemets syfte är att välja vilka studenter som antas när det är konkurrens om utbildningsplatser i en utbildning. Det är viktigt att urvalet till högre utbildning uppfattas som legitimt av samhället, oavsett vilket antagningssystem som används. Därför måste systemet vara transparent, förutsägbart och rättvist.

För att uppfattas som legitimt ska urvalssystemet vara konkurrensbaserat och utgå från studenternas meriter. Separata antagningskvoter för avgiftsbelagda studenter är något som SFS vänder sig starkt emot. För att kunna anta personer med olika bakgrund, erfarenheter och typer av meriter behövs flera olika urvalsinstrument. Utfallen i ett konkurrensbaserat system med olika urvalsinstrument är inte jämförbara. Eftersom systemet inte kan ta hänsyn till individers olika förutsättningar att skapa sig konkurrensfördelaktiga meriter, ska alla urvalsinstrument vara kostnadsfria för den sökande. Detta skapar en förutsägbarhet i urvalssystemet.

Trots det anser SFS att ett konkurrensbaserat system med flera sätt att mäta meriter är det mest rimliga att använda sig av givet den stora mängden utbildningsplatser, studieorter, utbildningar och sökande. Urvalsprocessen ska syfta till att anta de med bäst meriter, men utbildningsplatserna ska fördelas mellan urvalsgrupperna på ett sätt som främjar breddad rekrytering.

Betyg från gymnasiet ska vara ett viktigt urvalsinstrument. Betygsmeriternas pålitlighet bygger på att betygen är tydligt målrelaterade och att examinationen i gymnasiet är rättssäker. Eftersom urvalet ska bygga på att lika meriter värderas lika, ska betyg från kompletterande gymnasial utbildning, till exempel Komvux, värderas lika som ordinarie gymnasiebetyg. Alla gymnasiebetyg ska ha lika meritvärde för att

göra systemet transparent, effektivt och för att undvika att i onödan styra studenters studieval. Därför anser SFS att det inte ska finnas meritpoängssystem.

SFS anser att högskoleprovet är ett viktigt instrument för att bredda urvalet till högre utbildning, framför allt för personer utan konkurrenskraftiga gymnasiebetyg. Högskoleprovet ska vara ett studiefärdighetsprov som prövar färdigheten för studier utifrån studentens kunskaper. Provet ska anpassas för att på ett relevant sätt undersöka studiefärdighet för det stora utbudet inom högre utbildning. Högskoleprovet behöver vara en möjlighet för alla. Det kan åstadkommas genom att erbjuda samma möjligheter till pedagogiska stödåtgärder vid högskoleprovet som antagna studenter kan få. Det ska inte heller finnas några avgifter knutna till högskoleprovet.

På vissa utbildningar behövs särskilda prov, så kallat alternativt urval, för att mäta relevanta förkunskaper. Sådana prov ska göras så rättssäkra som möjligt, till exempel genom att anonymisera dem. SFS anser att urval i form av lottning, löpande urval eller öppen antagning med urval senare under utbildningen är resursineffektiva och oförutsägbara.

6.3 Tillträde till utbildning på forskarnivå

Den som har avlagt examen på avancerad nivå eller har motsvarande kvalifikationer ska vara behörig att söka forskarutbildning inom sitt ämnesområde.

Doktorandplatser måste utlysas öppet och bedömning ske mot en tydlig beskrivning av programmet och tjänsten. Ansökningsprocessen ska vara transparent och rättssäker. Beslutet att bestämma vem som blir anställd som doktorand bör aldrig ligga hos en enskild individ. Det ska vid utlysning av doktorandtjänst alltid vara tydligt om tjänsten avser en licentiatexamen eller doktorsexamen.

Antagningskriterier för forskarutbildningar ska vara tydliga, transparenta och rimliga. För antagning till forskarutbildning får det aldrig vara ett krav att den sökande ska ha bedrivit forskning tillsammans med den forskargrupp som doktorandtjänsten är placerad inom. Det bör inte heller vara ett krav att den sökande ska ha publicerat artiklar i vetenskapliga tidskrifter. Detta kan däremot vara meriterande.

Alla doktorandtjänster ska utlysas offentligt och finnas tillgängliga för samtliga presumtiva forskarstuderande. Det är viktigt att lärosäten aktivt arbetar för att motverka förekomsten av så kallade "skuggdoktorander", individer som är verksamma som doktorander men som inte är antagna till forskarutbildning.

Doktorander som är inskrivna vid ett utländskt lärosäte men som under en tid agerar gästforskare vid ett svenskt lärosäte bör särskilt inkluderas i en forskargrupp. Lärosätet bör vara medvetna om dessa doktoranders existens

och vara tydliga i vilka ömsesidiga förväntningar som finns mellan dem och lärosätet. Även om dessa doktorander inte är antagna till en forskarutbildning vid lärosätet de är verksamma vid bör de i så hög utsträckning som möjligt behandlas på samma sätt som antagna forskarstuderande.